

Ampt Epe

oudheidkundige vereniging gemeente Epe

Versijnt onregelmatig

"A M P T E P E"

Historische Vereniging gemeente Epe

=====

Voorzitter: G.S. van Lohuizen
 Beekstraat 20, Epe

Secretariaat: A.J. Veninga
 Ankerstraat 41, Epe

Penningmeester: W. van Meerten
 Midachten 64, Epe
 Giro: 1194015, t.n.v.
 Penn. Ampt Epe

=====

Lidmaatschap: f 5,-- per jaar

MEDEDELINGENBLAD "A M P T E P E"

oktober 1966, nr. 9

=====

"A M P T E P E"

Historische Vereniging gemeente Epe

EPE - Panorama

MEDEDELINGENBLAD "A M P T E P E"

oktober 1966, nr. 9

=====

Abonnementsprijs: voor leden der Vereniging
gratis,
voor niet-leden f 0,75 p.nr.

=====

Kopie voor ons blad dient, zo mogelijk, te
voldoen aan het navolgende:

- a. getypt met regelafstand 1;
 - b. tekstbreedte maximaal 11 cm;
 - c. het papier aan één kant gebruikt
(dus achterzijde blanco);
 - d. gebruikte bronnen vermelden;
 - e. inleveren vóór de 15e van de
verschijningsmaand (jan., april of okt.)
- =====

Redactieadres:

Mej P.E.Berkhout, Sparrenlaan 12, Epe

=====

Administratieadres: Norelbosweg 7, Epe
Giro: 902543 t.n.v. Mej. M.F.Berkhout

De Ned.Herv.Kerk te Epe V

De Ramen

Toen de kerk gebouwd werd waren de ramen, zoals gebruikelijk, glas-in-lood in een stenen tracering. In welke kleuren en of er afbeeldingen in stonden, is niet bekend. Het enige overgebleven stukje glas is een ruitje, dat in Gortel is teruggevonden en waarin geschilderd staat: Joh. ten Holten pastor tot Epe 1575.

Bij de grote restauratie 1857 - 1862 bleken ramen en tracering zodanig verwaarloosd, dat restauratie niet mogelijk was. Alle ramen werden toen vervangen door ijzeren ramen met blank glas. De ijzeren ramen werden geleverd door Nering Bögel te Deventer. f 470.50.

Bij de restauratie in 1906 - 1909 is er gesproken over het vervangen van de ijzeren ramen door glas in lood ramen, doch door de hoge kosten is dit niet doorgegaan.

Toen Ds. J.A. Prins in 1917 afscheid nam van de gemeente, werd hem een glas-in-lood raam aangeboden, dat geplaatst werd boven de toenmalige hoofdingang aan de Hoofdstraat, aan het eind van het koor. (Over Ds. J.A. Prins later meer.) De aanbieding van dit raam was een stimulans om ook de andere ramen te vervangen. De grote ramen in het koor werden door verschillende families aangeboden en voor de ramen in het schip werd een fonds gevormd in 1920. Tussen 1920 en 1928 werden alle ramen in de kerk vernieuwd, het raam in de consistoriekamer, dat steeds glas-in-lood geweest is, werd in 1930 hersteld en in 1962 geheel vernieuwd. In 1962 werden ook de vier nog ijzeren ramen ter weerszijde van de toren glas-in-lood.

Wij zien nu op het koor:

Het raam geschonken aan Ds.J.A.Prins. Het is gemaakt door de glasbrander Jan Schouten te Delft, terwijl de zandsteen tracering ontworpen is door architect M.A.van Nieukerken (die ook de Eper Gemeentewoning gemaakt heeft).

In de bovenrand ter weerszijden van "Biblia" 1888 en 1917. De jaren van intree en afscheid als predikant. In het midden het portret en verwijzing naar I.Cor.IX vs 19 en I.Cor.XVI vs 13 en 14. Daaronder 3 afbeeldingen: Marcus X vs 14, de Eper Gemeentewoning (door Ds.Prins gesticht) en Lucas X vs 30 - 35. Daaronder: Ter herinnering aan Ds.Jan Andries Prins en zijn arbeid in de gemeente Epe An.1917.

Verder op het koor de ramen geschonken door de families Overbosch, Brouwer, van Lohuizen, Westerink en Kwakkel. Een raam, geschonken door het St.Anthoniegilde en een door de Diaconie. Tenslotte nog een raam in de N.Zijbeuk, geschonken door de familie Bibo. Alle andere ramen zijn bekostigd door het ingestelde fonds. De ramen zijn alle (behalve van Ds.Prins) ontworpen en uitgevoerd door de Bronkhorst te Deventer en de zandsteen tracering door de steenhouwer Beltman te Deventer.

Het raam van de Diaconie vraagt nog om een beschrijving en toelichting. Het Erve de Kolk is een boerderij in Nijbroek, eigendom van de Diaconie. Op het raam de afbeelding van de oude boerderij 1680 en van de nieuwe gebouwd in 1923. "Ter nagedachtenis aan Jan Berend, Koopman, 1776.- Boven de beide tekeningen een koperen pot.

Evenals vele andere ramen in de kerk, is ook dit raam door oorlogshandelingen vernield en in 1952 hersteld.

Bij dit raam hoort het volgende verhaal. In 1775 wordt in Deventer de boerderij "De Kolk" met bijbehorende gronden, eigendom van Baron van Nagell, van Huize Ampsen bij Lochem geveild. Op deze veiling wordt het geheel gemijnd door Jan Berend, een voor ieder onbekende Koopman. Daar hij geen borg kan stellen is hij gedwongen contant te betalen en uit een koperen keteltje, dat hij bij zich draagt betaalt hij in gouden dukaten het volle bedrag. Hierna deelt hij mee, dat hij erf en de gronden schenkt aan de Diaconie van Epe, uit dankbaarheid. De Diaconie van Epe heeft hem als wees onder haar hoede genomen en zo goed verzorgd, dat hij een welgesteld man geworden is.

Nu nog zijn "Erve De Kolk" en de landerijen in eigendom van de Diaconie en een belangrijke bron van inkomsten.

(Over Ds. J. A. Prins en zijn betekenis voor de Gemeente Epe, hoop ik t. z. t. meer te schrijven.)

G. S. van Lohuizen

Marken en buurtschappen. 8

Na de algemene beschouwingen over de buurtschappen nu weer terug naar die in onze gemeente.

De gemeente Epe omvatte 10 marken of buurtschappen. Voor al deze marken waren markeboeken of keuren geschreven. De oudste van deze boeken kan die van Epe dorp zijn doch een jaartal daarvan is niet bekend, toch is het ouder dan 1600.

Met juistheid staat vast de markeboeken van het Nierschensche Bosch n.l. uit 1574 het bos was 392 bunder groot.

Daarna komt het Gortelsche Bosch 1594 en 931 bunder groot. Dan volgt Vaassen op 10-3 1598 welk boek herzien moest worden in 1632 op 18 Febr. omdat niemand zich aan het gestelde hield. Op 3 Mei 1640 volgde nogmaals een herziene uitgave. De oppervlakte bedroeg 1924 bunder. In 1778 werd in deze mark voor het Vaassensche broek een soort van waterschapskeur gemaakt.

In 1604 werden de boerboeken van Tongeren geschreven die op 31-5-1642 herzien werden. Tongeren was 163 bunder groot. Daarna volgde Oene (dorp) in 1652 met een herziening in 1704 het was 55 bunder.

Zuuk kreeg zijn boerboek in 1676 dit gebied was 210 bunder. Het buurtschap Empst en Westerveld had tot 1722 nooit een boerboek gehad en verzocht daarom de amptsjonkers er een voor hen te maken; zij hadden altijd naar oud gebruik de boerrechten onderhouden, doch dit beviel slecht in verband met het innen van de boeten. De buurtschap was 1462 bunder.

Omdat het niet langer zonder ging ook al weer in verband met het niet naleven van de bepalingen werd voor de buurtschappen Vemde, Norel en Dijkhuizen in 1796 nog een boerrecht op schrift gesteld. Het buurtschap was 170 bunders. Het buurtschap Wissel kreeg met het dorp Epe in 1815 van de burgemeester van de Gemeente Epe gelet op het besluit van 26-1-1815 No 58 der Verenigde Nederlanden en in aanmerking genomen hebbende de veelvuldige klachten die er dagelijks kwamen wegens het bouwen van hutten op de gemeente gronden enz. een Reglement van beheer en Administratie toegewezen. De buurtschap Wissel was 248 bunder alle onverdeelde gronden uiteraard.

Op 23 Augustus 1843 werd door de gemeente Epe voor de som van f 3000,00 van het rijk heidevelden gekocht ter grootte van 3536 bunders. Hierbij was de eis gesteld dat deze moesten worden verkocht voor ontginning.

De ontbinding van de buurtschappen heeft n.m.m. nergens zo'n dramatisch verloop gehad als in Wissel.

De Wisselse Kwestie;

"In aanmerking genomen hebbende de veelvuldige klachten die er komen wogons het bouwen van hutten op de gemeentegronden waardoor de onveiligheid groter wierd, 't afgraven van gronden der buurtschap, het vernielen van wijdens door daaruit poffen en plaggen te graven, schapen te hoeden en veele andere, waardoor een groot nadeel aan de landbouw word toegebracht.

Mede gezien hebbende dat daaromtrent reglementen bestaan hebben welke zedert onheugelijke jaaren en wel voor den Jare 1702 reeds gemaakt zijn geweest en altijd zijn geobserveerd, onder de naam van boerboeken dog welke in de laatste Jaaren door allerlei inbreuken voor een groot gedeelte hunne kragt verloren, nadien tot het instandhouden derzelve niet genoegzaam was voorzien."

Op verzoek en aanhouden der erfgenamen werd een door de Burgemeester van Epe gelet op het besluit van 26 Januari 1815 No.58, waarbij aan plaatselijke besturen de bevoegdheid werd verleend bepalingen vast te stellen tegen overtredingen, een Reglement van Beheer en Administratie der Gemeentegronden, voor de Geërfdens der Buurtschappen Dorp Epe,

Lohuisen en Wissel in het Schoutambt Epe Kwartier Arnhem Provincie Gelderland, opgesteld. Blijkbaar is dit reglement eerst in 1818 vastgesteld en in werking getreden.

Hiervoor werden op 9 Augustus 1817 en 28 April 1818 "de thans fungerende Scheuters als tot gez. kwaliteit behoorlijk door den Heer en Mr. N.Vorster Vrederigter in het Canton Vaassen behoorlijk beëdigd".

Tot 1847 is er dan over Wissel geen correspondentie gevoerd behoudens de jaarlijkse vergaderingen over het vaststellen der rekeningen.

Op 6 September 1847 wordt door drie personen Daniël Jonker, Timen Brummel en Herman Mulder alle drie wonende te Epe, te zamen uitmakende de commissie van beheer over de buurtgronden van Wissel. met de heer Charles le Chevalier wonende te Amsterdam, doch zich te Tongeren onder Epe bevindende, een overeenkomst gemaakt:

"Dat de schapen, welke uit Tongeren naar het gemeene veld of naar het bizondere eigendom van den contractant ter andere zijde moeten gedreven worden, ten alle tijde en onherroepelijk een uitweg of drift zullen mogen hebben en behouden over de grond van gezegde buurtschap Wissel, inzonderheid over dat gedeelte van sectie T No 1 het welk thans abuisivelijk ten name der buurtschap Tongeren staat doch het eigendom van de buurtschap Wissel is, zonder dat het echter zal vergund zijn, die schapen daarop te hoeden of te laten weiden. in welk geval de zodanige, die tegen deze overeenkomst handelen op de gewone wijze zullen vervolgd worden.

Eindelijk verklaart contractant ter andere zijde afstand te doen van de vordering welke hij wegens betaalde grondlaste, van die

abusivelijke ter name der buurtschap Tongeren gestaan hebbende gronden van af het jaar 1832 tot primo Juni 1848 tegen gezegde buurtschap Wissel zoude hebben, belivende daarop nimmer te zullen terugkomen. Aldus enz. Doch dan begint de ellende, dit zal duren van 1849 tot 1884.

F.Zandstra

De eerste Dominee van Epe
kreeg zijn salaris niet. +)

In het jaar 1598 werd de laatste pastoor te Epe afgezet omdat hij zich niet met de Reformatie kon verenigen.

In 1599, dus een jaar later al, werd Dominee Joh.Voskuyl, predikant te Epe, en verscheen hij op de vergadering van de Classis te Elburg. Daar werd hem gevraagd, hoe hij dominee van Epe was geworden en moest hij zijn bevoegdheid tot het ambt bewijzen. Hij kon op die vragen een behoorlijk verslag uitbrengen en wordt door de Classis toegelaten als predikant te Epe, onder voorwaarde dat hij, zonder toestemming der Classis die gemeente niet mocht verlaten. (De dominee van Hattem was met valse getuigschriften gekomen, omdat hij helemáál de predikantsbevoegdheden niet had. Vandaar het strenge toezicht van de Classis bij de toelating tot het ambt.)

Alle hulp tot het verkrijgen van zijn salaris werd hem door de Classis toegezegd. In het jaar 1600 had Ds.Voskuyl nog geen kerkeraad. In 1603 verscheen hij voor het eerst op de Classicale vergadering met een ouderling.

In 1604 kreeg Ds.Voskuyl een beroep naar Steenwijk. Omdat hij in Epe zijn salaris niet ontving, wilde hij gaarne dat beroep aannemen. De Classis verbood het hem en spoorde hem aan voor het verkrijgen van zijn salaris wat meer moeite te doen. De dominee deed dat, maar het baatte hem niet. Zonder toestemming van de Classis is Ds.Voskuyl toen toch maar naar Steenwijk gegaan. De kerkeraad van Steenwijk verzocht aan die van Epe, alsnog Ds.Voskuyl zijn achterstallig salaris uit te betalen. Of de man het nog gekregen heeft, staat te bezien.

Dat de kerkgangers te Epe erg gul in het geven waren, kan niet gezegd worden. Zes jaar lang heeft Ds.Voskuyl het armoe lijden in Epe volgehouden. Voorwaar een hele prestatie!

De Epenaren waren toen sterk in het ijveren voor de Reformatie. Dadelijk na het vertrek van de laatste pastoor beriepen zij al een dominee, maar die betalen was er niet bij.

L.KEYZER.

P.S.

De Dominee van Oldebroek had het toen niet beter. De man moest zich krom werken op het land om tot een schamel bestaantje te komen. Hij hield er een eigen boerderijtje op na. Kon soms des zomers niet preken, omdat hij te moe was van het hooien. De mensen waren toen arm. Ja, maar de Notabelen speelden, ook in de kerk, den groten mijnheer, en konden het wèl betalen. Naar het schijnt deden ook zij het niet. Ook niet te Epe.

+) De bron voor dit artikel is dezelfde, reeds in mijn vorige bijdrage (april 1966, nr.8, blz. 10-11) volledig geciteerd, n.l. het Classicaal Hand-Boekjen voor de Nederveluwe, geschreven door Petrus Wynstok.

FRANCISCUS MARTINIUS

Franciscus Martinius, predikant te Epe van 1638 tot 1653, was behalve predikant ook een bekend dichter en ontmoette o.m. de bekende dichter P.C.Hooft en de geleerden Vossius en Barleus. Veel ging hij om met zijn buurman-predikant Conradus Goddaeus uit Vaassen, ook een dichter.

In het boek van J.C.van Slee over Franciscus Martinius wordt duidelijk, dat hij veel gecorrespondeerd heeft met zijn vrienden, helaas in het latijn. Onze vroegere redacteur A.N.Paasman schrijft mij, dat het van groot belang voor de geschiedenis van Epe uit de 17e eeuw zou zijn, wanneer iemand zich met Franciscus Martinius zou willen bezighouden. Zijn geschriften zouden opnieuw bestudeerd moeten worden en zijn brieven, voorzover van belang voor de geschiedenis van Epe, opnieuw vertaald.

Dit is geen eenvoudige opdracht, want het 17e eeuwse latijn schijnt niet makkelijk te zijn.

Wie wil er zich eens in vastbijten?

van Lohuizen

Tarief van de doodgraver.

Tot de vele bijbaantjes die een koster in vroeger jaren had behoorde meestal ook dat van doodgraver. Hoe de Vaassense koster deze werkzaamheden zo omstreeks 1760 betaald kreeg leert ons onderstaand "tarief".

Van ijder afgestorven lijk soo jong als oud en waarvoor het graf in de kerke gemaakt word comt den coster voor het opneemen en wederom in wit droog sant te leggen van ijder zarksteen 4 st. Dus van 9 sarksteen 1 gld 16 st.

Voor het verveerdigen van 't graf twe schepels rogge hadderwijker mate of soo veel in geld als de markt is. Een elle swart laken of daar voor een rijksdaalder van 50 st.

Dan moet de coster in de kerk present zijn als het lijk ter aarde gebracht word en so het begeert word het rouwlaken ses weken spreiden.

En op 't kerkhof van ijder lijk klein of groot een schepel rogge of soo veel geld als dan de prijs of markt is. En als men in de winter moet houwen dan is 't dubbeld. En van 't laken spreiden 25 st. Voor 't setten der posten op de kerkhoff van ijder post 8 st. Voor 't openen van de kelder 4 schepel rogge en moeten dan 21 serksteenen opneemen. Voor 't luyden bij poosen komt de koster voor ijder poos 1 schepel rogge en 10 st. frojement, dog dan moet de koster de luyders betaalen, dog wanneer de luyders door 't sterfhuys worden betaalt komt de coster voor frojement van ijder poos 8 st.

W. Terwel

De inname van "De Quickborn" in 1725 +)

In de nacht van 12 op 13 november van het jaar 1725 arriveert zo tegen één uur een gezelschap van ca. 7 personen bij de Quickborn. Dit huis is omgeven door een gracht waarover een brug ligt. Midden op deze brug staat een hek "rontom de vleugels en boven met yseren pennen beset".

Men weet een paar van deze pennen te verwijderen, maar dit duurt toch te lang en het forceren van het slot gaat dan ook veel vlugger.

De gracht blijkt niet tot tegen het huis te lopen, want de gasten lopen nu om het huis heen naar de keukendeur aan de achterzijde. Hier zetten ze hun breekijzers tussen de sponningen van de onderdeur maar zonder resultaat. Dan wordt besloten tot een aanval met groot materieel. Met een wagenboom wordt nu de onderdeur onder de voet gelopen. De bovendeur, hoewel beschadigd houdt stand en zodoende moet men "kruypende binnengeraecken".

De meid die in de bedstee in de keuken slaapt, is van het rumoer wakker geworden en roept "moort" "moort", dit zeer tot ongenoegen van het binnenkruipende gezelschap. Ze leggen haar direct het zwijgen op door haar een kussen op het hoofd te drukken en haar aan handen en voeten vast te binden. Men geeft haar zoveel lucht dat ze vertellen kan wat voor goud, zilver en juwelen er in huis zijn. Door het kabaal is inmiddels ook slotheer Dompseker ontwaakt en gaat eens poolshoogte nemen. Zodra hij uit zijn kamer komt wordt hij in het portaal door twee schelmen aangepakt en naast de trap op de grond gesmeten. Een der kornuiten haalt een "japonese deken" van zijn bed en die wordt over hem heen gesmeten. Men eist de sleutel van de kast die in zijn kamer staat en nadat hij gezegd heeft dat die in zijn broek zit die aan de steel hangt, wordt deze er door een hunner die een "bebloeide" hand had uit gehaald.

De inhoud van de kast is de moeite waard, o.a. een doos ruym half vol silvere munten waaronder een sickel des heyligdoms, een yvoor doosie waerin twee diamant ringeties alsoock een goude ringh met een vierkante

groene steen of esmaralde en een hoepringetie van binnen met de letters A.V.D.I.A.D.B. Ook de benedenkast levert een en ander op n.l. een groot ront silver schenckbort met wapens, in 't midden sijnde een dubbelt cruys en daer neffens een afgehouwe tronck van een boom met een uyt-spruytende tackie en daar boven een acker en halve son. Een achtkantight kleyn schenckbortie, vanbinnen rontom besneeden en achterop de naem van Johanna Anna de Bordes. Twee silvere candelers en snuyter met snuyterback met cijfferletters van A.V.D.B. door malkanderen getrocken, een oly en asijn cassie, een silvere ovale taebaxsdoos met het wapen van het dubbelt cruys alleen, dito een confoortie, een grootseegel rontom met de naem Arnout van Domseler en het midden een dubbelt cruys, een kleyn pittelier, dito twee soutvaties, een ovaal silvere vergulde drinckschaeltje, 1 mostertpot, 18 vorcken en 16 lepels.

De geldkist bevat nog honderd gulden, terwijl de verdere vertrekken zorgen voor de leverantie van 3 goude ducaten, ongeveer 18 gulden aen silvergelt en silvertuygh, een nachtmaelsboekje met silvere sloten en een silvere beugeltas.

Van 2 bijbelties worden de silvere vergulde sloten afgerukt en ook het silver van 6 agaetsteene messen. Als de buit verzameld is wordt ook de Heer van Domseler vastgebonden en blaast men de aftocht. Gelukkig ziet de meid kans na veel moeite haar benen vrij te krijgen en met de handen nog op de rug gebonden de Quickborn te verlaten en hulp te halen.....

Na dit voorval heeft de Heer van Domseler blijkbaar maatregelen getroffen om herhaling van een dergelijke invasie te voorkomen, want als

we een overigens primitieve tekening bekijken van de Quickborn anno 1730, dan zien wij het toegangshek geflankeerd door 2 hondehokken, welks bewoners de toegang van de Quickborn alias het huis Domseler bewaken.

W. Terwel Vaassen

+) Uit: Criminele Processen voor het Hof,
nr. 4586

"De zevennaaste pomp" te Epe +)

In de artikelenserie van de "Stichting Behoud" werd onlangs een tekening behandeld over het dorp Epe, en wel de tekening waarop o.a. Posthoorn en het Rooster zijn afgebeeld. Op deze prent staat ook een pomp, waarvan verteld wordt dat deze voor het 1 en 2p.k. verkeer bestemd is. Over deze pomp die destijds door het Ambtsbestuur van Epe werd bekostigd valt nog een en ander mee te delen.

Voor dat deze pomp daar werd geplaatst, bevond zich daar een put, die werd aangeduid als de "zevennaaste put". Deze put was ongetwijfeld het bezit van meerdere personen (misschien wel 7 omliggende percelen). Het onderhoud van deze put blijkt nog al moeilijkheden te geven, waarbij ook het bestuur van het Ambt Epe betrokken is. Deze gezagsdragers willen de zaak eens grondig aanpakken en tevens (zoals de notulen van 1805 dit vermelden) " 't Dorp Epe zoveel doenlijk te vercierren". Men besluit dan ook de "geïntresserdens" mee te delen dat het Ambt voor dit maal de kosten boven de grond zal dragen, mits dat de "geïnteresseerdens" bepalen om de put in de rigting van de bomen voor het huis van

Johannes van Ark en Variencour staande te verplaatsen en daarop een pomp te zetten, en dat 't Ambt na deze vernieuwing tot geen verdere reparatie verplicht zal zijn. Dit aanbod valt bij de belanghebbenden in goede aarde. Zij stellen onderling hun aandeel in de kosten vast en delen mee gaarne van het aanbod gebruik te maken.

Het Ambtsbestuur neemt nu deze zaak krachtig ter hand en hun lid Gerrit van Zuuk wordt opgedragen "De zevennaaste pomp" voor het huis van Johannes van Ark ten minsten kosten te laten maken. Wat van Zuuk onder minste kosten verstaan heeft weet ik niet, wel blijkt uit de diverse rekeningen dat de pomp een degelijk stuk werk geworden is en ongetwijfeld een verfraaiing van het toenmalige Epe is geweest.

Evert Pannekoek heeft het maken en zetten van de pomp bij 't Posthoorn aangenomen voor *f* 33,--, doch hier zijn de kosten van de kast niet bij, en dat dit geen gering karweitje was blijkt als we lezen dat hieraan 22 dagen door hemzelf en nog 5 dagen door zijn knecht Dries van de Belt gewerkt is. Er komt nog een deurtje in, afgehangen aan knierhengsels en voorzien van een slot met sleutel. Het toaal van zijn nota bedraagt de som van ruim zeventig gulden. Doch er is meer nodig. Jan van Lohuizen verzorgt het benodigde smidswerk zoals de slager, ijzer boven de kraan e.d., wat bijna 20 gulden vergt. Uit Zwolle komt dan een zekere Elderenkamp die het koperwerk voor de pomp levert, waarvoor inclusief zijn reiskosten *f* 54,-- nodig zijn. Ook Cornelis Hooyberg blijkt nog negen gulden aan de pomp verdiend te hebben. Tot besluit moet schilder Boele een en ander van een verfje voorzien.

Voor het houtwerk gebruikt hij spaans groen en wit, terwijl het ijzerwerk zwart wordt ge-
verfd. Op 6 september 1806 leggen D.Boele en
zijn knecht H.Leuven de laatste hand aan het
werkstuk. De koperen uitloop wordt geschuurd
en de ijkel gegrond met 5 stuivers goudverf
waarna deze wordt verguld met 50 stuiver duca-
tengoud.

Nog een enkel woord over "De Posthoorn".
In de stukken uit bovengenoemde tijd blijkt
dat men dan spreekt over "Het Posthoorn".
Deze naam is dan betrekkelijk nieuw, want een
notarieele acte vermeldt, "Het Posthoorn"
voordien "De Orangeboom". Mogelijk is de
Franse overheersing de oorzaak van deze naams-
verandering geweest.

W.Terwel Vaassen

+) Uit: Oud-archief gemeente Epe.
Resoluties alsmede nr.77.

Straatnamen in Epe

In het volgende wil ik trachten enkele
straatnamen in Epe nader te verklaren. Deze
reeks is zeker voor aanvulling vatbaar. Wil
daarom ieder, die dit wil aanvullen, in de pen
klimmen en het aan de redactie zenden?

Willem Tellstraat. Deze heette vroeger de
Vinkensteeg en was een smal straatje.
Toen de Schietvereniging "Willem Tell"
tussen 1910 en 1920 de beschikking kreeg
over een openluchtschietbaan, waar met
geweren op banen van 100 en 200 meter kon
worden geschoten, werd deze feestelijk
in gebruik genomen.

Toen de optocht van schutters met muziek voorop bij de Vinkensteeg kwam, zagen de deelnemers, dat een grappenmaker deze weg had omgedoopt in Willem Tellstraat als hulde aan de schietvereniging en de illustere naamgever uit Zwitserland.

Schietbaanweg herinnert aan de bovengenoemde schietbaan, die daar geweest is. Deze was met hoge wallen omzoomd en zo dus veilig te gebruiken. Overigens was het een onvruchtbare heidevlakte.

Schotweg. Zou deze naam ook te maken hebben met de schietbaan?

le Chevalierlaan (Tongeren) herinnert aan Charles le Chevalier, die in 1845 trouwde met een weduwe Rauwenhoff. "Den weldoener van Tongeren" staat op zijn graf. Hij stichtte de lagere school op het landgoed Tongeren en deed veel voor Tongeren door aankoop en verbetering. Toch is het heel jammer, dat de oude naam "Buurtweg" niet is blijven bestaan, die zei iets.

Korrenbergweg, genoemd naar de Korrenberg. Maar waarom moest de oude naam "Lijkweg" vervallen? Deze oude naam herinnerde er aan, dat langs deze weg de overledenen uit Wissinge en Aperlo (nu gemeente Doornspijk) naar het kerkhof bij de kerk in Epe werden vervoerd.

Vlijtweg. Genoemd naar de wind-korenmolen "De Vlijt", die aan deze weg stond. Maar toen liep de Vlijtweg nog door over de Hoofdstraat tot aan de Lohuizerweg.

Nu is de molen "De Vlijt" verdwenen (nu houtzagerij van Gebr. Poll Jonker aan de Officiersweg) en de straat loopt niet meer langs de plaats van zijn naamgever.

Officiersweg, nu vanaf de Hoofdstraat, vroeger vanaf de Lohuizerweg, richting west naar de Legerplaats Oldebroek. Nu heet dit het Artillerie Schietkamp, maar vroeger spraken men in Epe, wanneer men de "Knobbel" bedoelde over het Kamp van Oldebroek. Hier kwam al sinds het begin van deze eeuw de artillerie in de zomer schietoefeningen houden. Wat een feest, wanneer de stukken geschut, getrokken door paarden, voorafgegaan door trompetters te paard en begeleid door Officiëren te paard door het dorp trokken, richting het Kamp.

En deze officieren verpoosden zich na hun dagtaak in de serre van Hotel Betlem of zoals het nu heet Het Wapen van Epe. De weg die deze officieren namen met hun paarden of fietsen, en op de terugweg ook wel per rijtuig (glaasje op.....) was de Officiersweg, die langs de Wachtelenberg, Jagtlust en de Hertenkolk naar de Knobbel leidde.

Wachtelenberg, zie hiervoor nummer 5 en 6 van deze Mededelingen.

Weemeweg. "Weeme" is pastorie. De oude pastorie waar Ds. Franciscus Martinius en ook El.M. Post woonden was op de plek waar nu de J.G.v.d.Boschschool (Ulo) is. Langs deze Weeme liep een pad tot halverwege de nu Weemeweg en boog dan af naar de Kerk. De domine liep langs dit Weemepad naar de kerk en kwam uit, waar nu van Vemde woont.

De Pastorielaan loopt tegenover de (ook al weer oude) pastorie aan de Stationsstraat waar nu Notaris Swaagstra woont. Deze laan loopt over "pastorieland".

Emmastraat, genoemd naar Koningin-Regentes Emma (1890 - 1898) had vroeger de wel-luidende naam Bollestraat, waarvoor verschillende verklaringen mogelijk zijn, maar de juiste weet ik niet.

(wordt vervolgd)

G.S. van Lohuizen

Ansichtkaarten verzamelen

In dit nummer treft U een tekening aan: "Epe - Ned.Herv.Kerk" of "Epe - Panorama". Deze tekeningen zijn ons geschonken door de heer A. Bosch, boek- en kantoorboekhandelaar alhier. Vanaf deze plaats zeggen wij hem hiervoor hartelijk dank!

Beide prenten zijn gemaakt naar originele ansichtkaarten, die ongeveer in 1940 bij boekhandel Bosch zijn verschenen. Op die van de Ned.Herv.Kerk ziet men het gedenkteken voor Elisabeth Maria Post, dat in 1914 werd opgericht temidden van een plantsoentje, omgeven door een muurtje van veldkeien, een en ander gemaakt naar Zuid-Afrikaans voorbeeld.

Om plaats te maken voor een parkeerruimte werd het in 1951 naar de zuidzijde van de kerk verplaatst. Op haar beurt werd de parkeerruimte in 1965 vervangen door een plein van rode klinkers omsloten door palen, die door kettingen met elkaar zijn verbonden.

Het Panorama is het uitzicht op de kerk, dat men had vanaf het kruispunt van de Hoofdstraat met de Glorialaan (nu Meidoornstraat geheten). Op de originele ansicht staat het onderschrift: Epe Een hoogtepunt in 't Veluws schoon.

De bovengenoemde twee ansichtkaarten van 1940 zijn zeker niet de eerste die er van Epe zijn verschenen. Te oordelen naar het poststempel verschenen de eerste reeds in 1899. Ze werden uitgegeven door J.L.Scholten, amateurfotograaf in Epe. De prentbriefkaart bestond voor de helft uit de foto, terwijl de andere helft bestemd was om op te schrijven. De andere zijde was alleen bestemd voor het adres!

Daarnaast werden ansichten uitgegeven door H.Schurink (1910), G.J.Gerritsen "de Toko" (1910 en 1925) en Leo Uylings (1925 en in de dertiger jaren). Waarschijnlijk is het aantal door deze drie - plaatselijke - uitgevers verkochte ansichten vrij gering. Het is in ieder geval erg moeilijk ze te achterhalen, in tegenstelling tot die van Boekhandel Scholten en Nauta-Velsen. Deze laatste was een landelijke uitgeverij. Zij nummerde haar ansichten. Het hoogste mij bekende nummer is 17132. Later verschenen er nummers met een A ervoor. Van Epe zijn door Nauta meer dan 200 ansichten uitgegeven: van 1900 tot aan het eind van de dertiger jaren. Naar ik meen zijn er na de oorlog (bij gebrek aan nieuwe?) nog een aantal aangeboden aan ansichtkaartenverkopers in Epe. Bij de verzamelaars zijn in ieder geval talloze onbeschreven kaarten, die waarschijnlijk dus nooit zijn verkocht.

Omstreeks 1912 verschenen bij Cieraad-Heerde een aantal ansichten van Epe (en Oene). In 1925 gaf Rembrandt-Utrecht gekleurde kaarten uit van Epe, terwijl in de dertiger jaren door haar ansichten werden uitgegeven van veelal 10 stuks aan elkaar.

Tot slot vermeld ik JosPé-Arnhem, die sinds ongeveer 1940 uitgeeft en van Leer-Utrecht, die na de oorlog is begonnen uit te geven. Naast de nummering (bv. van Nauta) laat ook het type druk veelal zien in welk jaar de Ansicht is gedrukt. De oudste ansichten zijn bij mijn weten uitgevoerd in steendruk, die het gefotografeerde object zeer nauwkeurig weergeven. Volgens mij zijn dit de mooiste "prentbriefkaarten" die er ooit zijn verschenen.

In 1907 gaf Scholten's Boekhandel, die verweg de meeste ansichten van Epe heeft uitgegeven, paarse ansichten uit (waaronder enkele herdrukken van vroegere uitgaven). Nauta gaf zwarte, blauwachtige en later bruine ansichten uit, terwijl Rembrandt in 1938 zelfs enkele groene ansichten uitgaf! De eerste "echte foto"kaarten verschenen in de dertiger jaren en deze hebben nu de andere typen vrijwel volledig verdrongen. Men kan tegenwoordig heel gemakkelijk zien in welk jaar ansichten zijn verschenen. In de meeste gevallen staat er rechts onder op de adreszijde een nummer. Is dit bv. 756 dan wil dit zeggen dat de Ansicht in juli 1956 is uitgegeven.

Mede gezien de ansichtenverzameling van mijn collega-verzamelaar, de heer G.S. van Lohuizen en die van de Gelderse Bibliotheek in Arnhem schat ik het aantal ansichten van Epe uit de periode van vóór 1940 op tenminste 900 à 1000.

Hoe krijgt men die ansichten eigenlijk in handen? De eerste bron bestaat natuurlijk uit oude ansichtalbums, die mogelijk nog ergens op een zolder liggen. Wanneer men er echter naar vraagt hoort men dikwijls dat men het album weggedaan heeft bij de schoonmaak of verhuizing. Zo'n album is echter een uitkomst, want naast de kaarten, die er bv. van Epe in zitten kan men de andere als ruilmateriaal gebruiken. De meeste van mijn ansichten heb ik door ruil en koop verkregen. De Nederlandse Vereniging De Verzamelaar, met meer dan 6000 leden kent zo'n 200 verzamelaars van ansichten! In Amsterdam is zelfs een zaak die zich gespecialiseerd heeft in de verkoop van oude ansichten: het Nationaal Verzamelaars Centrum aan de Keizersgracht.

G.P.ter Braak

Geef ons "Onze Trein" terug.

De eerste jaren berustten de bevolking en de autoriteiten van het N.O.Veluws gebied in de opheffing van de trein, totdat de N.S. ook overgingen tot het stopzetten van het rijwiel vervoer op het traject.

Onmiddellijk richtte zich half 1959 de Kamer van Koophandel te Zutphen tot de Minister van Verkeer & Waterstaat, en wijst op het grote belang voor recreatie, handel en industrie en middenstand tot het weder instellen van een normale treindienst op het baanvak Apeldoorn-Zwolle.

Maart 1960 reageren de Spoorwegen op dit request, zij besluiten een inspectietocht met verschillende deskundigen en technici langs de lijn te maken.

De bevolking ziet hierin een voorbode tot terugkeer van een normale treindienst. Het wordt een feestelijke rit. Bij verschillende stations staan overal deputaties van Gemeentebesturen, verenigingen en kinderen met vlaggetjes.

Midden 1960 doet de President-Directeur der N.S. een suggestie aan de hand tot het instellen van een commissie ter bestudering van het vraagstuk van de wenselijkheid tot het weder in dienst stellen der lijn. Een zeer goede kapstok, want midden 1964 verschijnt het rapport, hetwelk mede is opgesteld door het "E.T.I." voor Gelderland. Op een lid na, nl. het lid aangewezen door de directie der N.S., is deze commissie voor weder openstellen der lijn Apeldoorn-Zwolle op grond, dat het busvervoer niet meer aan de stellen eisen voldoet. Overvolle bussen op de spitsuren. Er worden meer reizigers tot de bus toegelaten dan deze volgens het opschrift mogen bevatten. Ook kunnen de bussen door het intense verkeer op de weg niet meer op tijd rijden. Er wordt op gewezen, dat de streek thans 220.000 inwoners telt en in 1970 een kwart miljoen zal tellen. Dat de lijn destijds niet rendabel was, wordt geweten aan het sterk verouderde materieel, waarmede de dienst onderhouden werd, waardoor men eerder gebruik van een bus maakte dan bij normaal materieel het geval zou zijn geweest.

In de najaarszitting van de Gelderse Staten 1964 houdt een vertegenwoordiger der N.S. een rede, waarin hij vertelt, dat de lijn niet meer rendabel is. Mr. Willige Gratema meent echter, dat het tegenovergestelde het geval is en bepleit weder opening der lijn op grond van maatschappelijke rentabiliteit. Hij verwijst naar de lijn Zwolle-Kampen, welke lijn destijds op de nominatie stond om te worden opgeheven. Op dit ogenblik brengt

het personenvervoer op deze lijn 1 miljoen per jaar op, niettegenstaande dat op bovengenoemd traject een autodienst onderhouden wordt door een dochteronderneming der N.S.

Okt. 1965 houdt Staatssecretaris Keijzer van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat in de 2e Kamer een rede voor de vaste commissie van Verkeer en Waterstaat, waarin hij vertelt, dat van heropening van de lijn geen sprake kan zijn, daar de kosten van heropening f 17 miljoen zouden bedragen, daar bij Apeldoorn de lijn omgelegd zou moeten worden.

In jan.1966 wordt door de Dir.Gen.der Ned. Spoorwegen een mededeling gedaan, dat van heropening van de lijn geen sprake kan zijn, daar het verlies der Spoorwegen over 1965 vermoedelijk f 25 miljoen zal bedragen.

Het zou interessant zijn om te weten hoeveel en welke lijnen onrendabel zijn, en toch wordt op hetzelfde traject door een dochteronderneming der N.S. een autodienst geëxploiteerd. Deze streken hebben minder inwoners dan de N.O.Veluwe. Ik denk slechts aan de lijnen Alkmaar-Hoorn en Groningen-Roodeschool.

De directie der N.S. zou verstandig doen de woorden ter harte te nemen welke Min.Thobecke sprak bij de behandeling der begroting voor het graven der Nieuwe Waterweg in 1863:

"Het is zeer riskant, maar een werk, dat wij moeten wagen".

D.A.Smit

Genealogisch onderzoek

Geslacht Veldhuis

Bij het samenstellen van mijn kwartierstaat kom ik ook terecht bij oude inwoners van de plaatsen Epe en Vaassen.

Als oud-inwoner van Vaassen wil ik nu graag Uw hulp inroepen, om mij gegevens te verstrekken zo U die mocht tegenkomen bij Uw eigen onderzoek.

Mijn belangstelling gaat uit naar:

1. Peter Jochems Veldhuis, ged. 26-I-1749. Epe.
Zoon van: Jochem Peters, jonge man van Gortel en Willempjen Lamberts, ged. 19-12-1706. Epe.
jonge dochter aan de Emsterenk.
2. de ouders van Willempjen Lamberts zijn:
Lambert Jans van 't Westerbroek, gehuwd met Gerritje Hinrik van Gortel. te Epe op I-5-1706.
3. Harmpje Lukas van den Hoek, ged. Epe. 22-10-1750.
dr. van Lukas Aalberts van den Hoek en Gerritje Lucas Brouwer.
4. Ouders van Lukas Aalberts van den Hoek zijn:
Aalbert Lucassen van de Emstereng en Evertje Everts van Vaassen.
5. Hendrikus Westerink van Apeldoorn, gehuwd 26-5-1754 te Vaassen met Trijntje Teunis Everts van Epe.
6. Egbert Lamberts, + 2-12-1807. Vaassen.
7. Hendrik Antonie Rijk van Wissel, gehuwd 25-9-1751 met Teunisjen Everts ook wonende te Wissel.

Tot wederdienst bereid,

-Albert Veldhuis, Poptahof-Zuid 719. Delft

(Verwezen mag vast worden naar de artikelen in het Veluws Nieuws van 24 aug. 1962 en 28 febr. 1964.)

De redactie.)

Boekaankondiging

Over "wakkere lieden" en "Zusters".

Kort geleden verschenen er twee boeken, waarin ook Epe ter sprake komt. Derhalve een reden om beide uitgaven in dit tijdschrift te signaleren.

Van de hand van Jac. Gazenbeek verscheen "De Veluwe; luisterrijk land tussen Randmeer en Rijn." ')

Het boek is geschreven voor een grote lezerskring, getuige ook de titels van de hoofdstukken: o.m. Witte juffer, buurvrouw van atoomreactor en Van donderbaard naar Hans en Grietje. Het is geïllustreerd met bijzonder mooie foto's, sommige van recente datum. Epe met omgeving krijgt anderhalve bladzijde toebedeeld, waarop Hagedoorns Plaatse genoemd wordt. Hierover citeren we een aardige opmerking. "Dat oud boerenhuis (1705) behoeft zich ... geen zorgen te maken. Een stichting, waarin wakkere lieden uit Epe, Vaassen, Emst en Oene samenwerken, houdt het de hand boven het hoofd. Zelfs aannemers doen daar aan mee en die zien gewoonlijk toch liever nieuwe dan oude huizen."

Voor historici van aanmerkelijk meer belang is het tweede boek: Geschiedenis van Gelderland; van de vroegste tijden tot het einde der Middeleeuwen, door W. Jappe Alberts.'') De schrijver is hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht.

Het is een omvangrijke studie met enige honderden voetnoten.

Vijf hoofdstukken: I. Het land, II. Staatkundige ontwikkeling, III. Economische ontwikkeling, IV. Kerkgeschiedenis, en V. Historiografie.

Het geheel wordt afgesloten met een personenregister en een register van aardrijkskundige namen. De titel geeft de inhoud van het boek niet nauwkeurig aan. Het eerste hoofdstuk vermeldt de grenzen van het beschreven gebied: "gebied, dat de tegenwoordige provincie Gelderland omvat, alsmede de gebieden, die daartoe thans niet meer behoren, doch die in de latere middeleeuwen wèl deel uitmaakten van het Gelders territorium." In het laatste register komt Epe zes keer voor. Belangrijkste gegevens: blz.136: "Ook bij Epe is een blijk (? V.) van metaalimport in de bronstijd gevonden." Blz.217: "Ook in Oene (bij Epe) hadden de Zusters (van het Gemene Leven V.) een huis". Verwezen wordt hier naar: Dalmatius van Heel, De Tertiarissen van het Utrechtsche Kapittel. Arch. Aartsb.Utr., Dl.63, 1938/39; blz. 187. Het laatste hoofdstuk (blz. 232-264) is een historiografie met 112 literatuurverwijzingen.

Rest ons nog te vermelden, dat beide boeken o.m. aanwezig zijn in de Openbare Bibliotheek te Epe.

j.a.vegter.

') Uitg. Zomer & Keuning, Wageningen.

263 pp. f 17,50.

') Uitg. M.Nijhoff, 's-Gravenhage.

277 pp. f 25,--.

I N H O U D

	blz.
De Ned.Herv.kerk te Epe.	
V. De ramen, door G.S.v.Lohuizen -----	2
Marken en buurtschappen (vervolg),8, door F.Zandstra -----	4
De eerste Dominee van Epe kreeg zijn salaris niet.	
door L.Keyzer -----	8
Franciscus Martinius.	
door G.S.van Lohuizen -----	10
Tarief van de doodgraver.	
door W.Terwel -----	10
De inname van "De Quickborn" in 1725.	
door W.Terwel -----	11
"De zevennaaste pomp" te Epe.	
door W.Terwel -----	14
Straatnamen in Epe.	
door G.S.van Lohuizen -----	16
Ansichtkaarten verzamelen.	
door G.P.ter Braak -----	19
Geef ons "Onze trein" terug.	
door D.A.Smit -----	22
Genealogisch onderzoek.Geslacht Veldhuis.	
door A.Veldhuis -----	25
Boekaankondiging.	
Over "wakkere lieden" en "Zusters".	
door J.A.Vegter -----	26

